Warachtich Discours van-
de Heerlicke victorie die God den Heere Almachtich
den xxiiijen. Januarij des Jaers xvC. seuenentnegentich/ heeft verleent den
Deurluchtigen hoochgebooren Furst ende Heere Maurits gebooren Prince
van Orangien/ Graue van Nassau/ Marquis vander Veere/ ende Vlis-
singen/ etc. Capiteyn Generael van het legher der Heeren Staten Gene-
rael vande vereenichde Nederlandē/ int doē vertrecken/ verslaen/ ende
dissiperen vanden leger des Coninckx van Spangien/ gecampeert
inde Heerlickheyt van Tournhout/ inde maent van
Decembri te vooren/ by ordre vanden hooch-
waerdichsten ende Deurluchtichsten
Cardinael Albertus Eertshar-
toge van Oostenrijck.

GHEDRVCKT, ANNO 1597.
den thienden Februarij.
Met Priuilegie.

NAer dat de Deurluchtige Hoochgheboorten Furst
Maurits gebooren Prince van Orangen/Graue
van Nassau/etc. uyt verscheyden aduijsen seecker-
lijck verstaen hadde/dat de Deurluchtichste Car-
dinael Albertus Eertshartoge van Oostenrijck/
of doer heymelicke aenslagen/ofte anders mit ge-
welt in desẽ winter-saisoene yet groots te attenterẽ voorgenomẽ
hadde/tot nadeel vande vereenichde Landen/hebbende tot dien
eynde inde maent vã December xvᶜ. zessentnegentich zijn Leger
geslagen inde Heerlicheyt vã Tournhout/bestaende vã vier Re-
gimenten voetvolcx: Te weten/een Regiment Neapolitanẽ van-
den Marquis van Treuic/daer onder meer als vijff hondert ge-
appoincteerde waren/meest geweest zijnde Officiers van veele
affgedancte vendelen/het Regiment vañ Graue vã Sults ver-
sterct met eẽ ander Duytsch Regimẽt daeronder by reductie me-
de gestelt/mitsgaders twee walsche Regimenten vande Colon-
nellen la Barlotte ende Coquel/in wiens plaetse gestelt was de
Heere van Hachicourt/welcke twee Regimenten zedert de maẽt
van September lestleden merckelijc waren versterct in plaetse
vanden gheenen die inde belegeringe van Hulst gebleuen waren/
ende vijf Compaignien Ruyteren/als van Nicolas Baste/Don
Jouan de Cordua/Alonzo Dragon/Grobbendonc/eñ Gousinaij/
wesende ouer alle tzelue Crijchsvolck als generael Commãdeur
gestelt de Graue vã Varax Heere vã Balanson/eñ deur beuel vã-
den hoochgemelten Cardinael Eertshartoge meer andere Com-
painien Spangaerden ende van andere natien soo te paerde als
te voet/mette nootlicke behouftẽ tot eẽ groot exploict van oorloge
derwaerts gedestineert ende gelast te marcheren/Soo hadde zy-
ne Ex^cie^. by hemseluẽ tot meermael overleyt hoe hy alder best eñ
zekerst ten dienste vande gemeene saecke ende bescherminge vã-
de Landen/Stedẽ/eñ goede ingesetenẽ van sijnẽ Gouvernemẽte
des vyandts aenslagen voorcommen ende breken soude/daerto e
te meer geneycht zynde/om bouen der Landẽ dienste ende afbrec
des vyandts/deur Godes genade mit een extraordinaris preuue
van

van zijn der zyde te geven een goet beginsel de lofflijcke verbintenisse in de maent vã Nouember lestleden tusschen de Co^e. Ma^ten. van Vranckrijck ende Engelant mette vereenichde Nederlãden ghemaect. In dese hoochwichtige Deliberatie bejegenden zijne Ex^cie. groote swarichedẽ/niet alleen van wegẽ d'ongelegentheyt des tijts/als wesende midden indẽ winter ende het weder seer ongestadich/den eenen dach tot vriesẽ/den anderẽ tot dooyen gestelt: maer oock hoe het volck van oorloge van omtrent dertich mijlen weechs vanden anderen verscheyden uyt diversche Frontiersteden ende Stercten te water op ende af mette nootlijckheden tot uytvoeringe van zijn voornemen ter bequamer plaetse secretelic gebrachte soude mogen worden. Dan eyntelijck resolveerde zijne Ex^cie. voorde Stadt Geertruydenberghe uyte garnisoenen van omtrent vijftien mijlen boven beoosten/ende vijfthien mijlen beneden bewesten dselve Stadt/ende voorts uyte andere naestghelegẽ plaetssen binnen acht dagen byden anderẽ heymelijck te doẽ vergaderen omtrent zes duysent soldaten te voet eñ te paerde mit zenige stucken geschuts/ende al t'geene vorder tot zijn voornemẽ noodich was. Tẽ geraemdẽ dage was by mijn heeren Statẽ Generael over alle de vereenichde Nederlandẽ geordonneert eenen gemeenẽ biddach gehoudẽ te worden/ om God dẽ Heere almachtich te bidden om zijne Godlijcke genade ende zegẽ tot allẽ saecken den welstant der vereenichde landẽ/ende den ingesetenẽ der selver betreffende: Eñ sonderlinge omme der vyandẽ aenslagen teghens dese Landen te schande te maecken/ende zijnder Ex^cie. voornemen daertoe te zeghenen/dewelcke wel wetende wat een groot verscheel datter zy de feyten van wapenen van sulcke Importantie eñ gewichte te beleydẽ ende uyt te rechten by hem selvẽ ofte die yemãt anders te bevelen/was gedelibereert dẽ xxij^en. Januarij precijs hem selven in persoon te vindẽ binnen Geertruydẽberge voornoemt/omme des anderen daechs met Ruyteren ende knechten twee halve Cortouwen ende eenich Veltgeschut van Geertruydenberge te vertreckẽ/eñ over dach ende nacht in goede ordre te marcheren nadẽ vyandt/zulcx dat hy inden morgẽstõt dẽ xxiiij^en. Januarij deses Jaers xv^C. Sevenentnegentich des vyandts Leger in Tournhout mit gewelt mochte bestoocken/ende

 deur

deur Godes zeegeninge mit het goet debuoir vāde Heerẽ Oversten/Ritmeesteren/Capiteynen/Officieren/eñ Soldatẽ dẽ vyant daer upt te veriaghen/verslaen/eñ verstroijen. Mit dese Resolutie is zijne Excie. den xxjen. Januarij des morgens upten Haghe gescheydẽ/vergeselschapt bovẽ zijn ordinaris gevolch bydẽ welgheboorẽ Grave van Solms eñ dẽ Heere Francoys Veer/eñ des anderẽ daechs dẽ xxijen. gearriveert tot Geertruydenberge alwaer tẽ selven dage eñ genouch binnẽ twee urẽ tijts (ontwijffelijc deur Godes merckelicke eñ Jonstige beschickinge) aengecommen zijn meer als hondert vijftich schepen geladẽ mit soldaten eñ Crychsbehouften/so van bouen nederwaerts als van benedẽ de Riviere opwaerts/ Ten seluen bestemden dage eñ plaetse heeft de Heere Robert Sidney Gouverneur der Stede van Vlissingen / vā wegen de Coe. Mat. van Engelant / opt vriendelijck versouck van zijnder Ex cie. (Daer inne bethoonende/gelijck hy ghestadich in alles doet/zijn goede affectie tot zijne Excie. ende de gemeene saecke) hem seluen daer mede geuonden in persoone soo prompt ende precijs als yemant anders/mit meer als drie hondert uytgelesen Engelsche soldatẽ van zijn Gouvernement/gelijck mede de Lieutenant Gouverneur vande Stadt vanden Brielle die ghemeene saecke ten besten/ende zijne Ex cie. ten gevalle/willichlijck totten selven exploicte gesondẽ heeft twee hondert goede Engelsche soldaten. De welgheboorzen Graue ende Heere/Philips Graue van Hohenloe/vryheere van Langenberch/ etc. Lieutenant generael by belieuen vande Heeren Staten eñ zijnder Ex cie. weynich tijts daer te voorẽ hem toebereyt hebbende om een reyse in Duytslant te doen/in zijne noodige particuliere saecken deur/het veranderlijck weder ende andersints eenighe dagen in zijne reyse verhindert/ende gecommen zijnde ten naesten opte uyterste Frontieren vande vereenichde Landen/heeft aldaer verstaẽ datter ordre van zijne Ex cie. gecommen was/om in alder yle onder dach eñ nacht eenich volck van oorloge te paerde ende te voet te doen commen omtrent Gorinchem tegens den xxj en. Januarij / Daer upt zijne Genade (na zijne wijsheyt eñ ervarentheyt/in saecken van oorloge ende der gelegentheden deser Landen) lichtelijck connende oordeelen dat sulcke vergaderinge int midden vande winter niet

en ghe-

en gheschiede dan om een noodighe groote ende goede saecke/ heeft volgende zijne ghewoonlicke affectie/ghetrouwicheyt ende cloeckmoedicheyt goet gevonden zijne particuliere saecken ende reijs uyt te stellen/ende selffs in persoone mede te wesen by t'gheene voorhanden was. Als nu den xxij en. Januarij binnen Geertruydenberge alles wel aengecommẽ was/ So heeft zijne Excie. ordre gestelt omme des anderen daechs naden vyant toe te trecken/ ten welcken dage by brieven vanden Rade van State vermaent zijnde dat hy zijnen persoon niet en soude willen hasarderen/heeft daerop gheantwoort dat hy int marcheren was/ naer Tournhout/om in Gods naem den vyandt aldaer te besoucken/ treckende den gheheelen dach ende oock des nachts/zulcx dat hy voorde middernacht gecommen is tot Ravels omtrent een mijle vã Tournhout/alwaer hy zijn volc wat heeft doẽ rustẽ eñ de leste verwacht/die voorden dach al byden anderen waren. De Graue van Varax geadverteert vande aencompste vã sijnder Excie mit sijn macht ende geschut/ In plaetse dat hy behoort hadde hem in sijn leger te verstercken/ ofte sijne Excie in goede ordre ontmoet eñ eẽ vorderlijcke plaetse van bataille gecoosen te hebbẽ om mit sijn versch eñ onvermoeyt volck te verwachten eñ te vechten tegens den geenẽ die den ganschẽ dach eñ nacht haddẽ getogen/eñ deur de onbequaemheyt vãde wegẽ/nat/beslijct/ eñ seer vermoeyt waren/twelc verre het apparentste/sekerste eñ eerlijcste scheen te sijn voor hem/die reputatie hadde onder de voornaemste Commandeurs/ende zijn Regimenten eñ Ruijterye ten naesten by so sterck als tvolck van sijnder Excie. geestimeert eñ geacht zijnde voor so goede crijchsluydẽ als eenige andere wesende in diẽste vandẽ Coninc van Spangiẽ/ Tschijnt nochtans dat hy deur ontsich vãde tegenwoordicheyt van zijnder Excie. voordẽ dach sonder tromgeslach ofte ander gerucht te maeckẽ/sijn leger verlaten heeft/wijckẽde naer Herentaels om hem eñ zijn volc te saluerẽ. Sijne Excie. commende mettẽ daghe voor Tournhout/om tvoorsz legher met gewelt aẽ te grijpẽ/eñ bevindẽde dat de vyant die hy slach leverẽ wilde/al vertrockẽ was/heeft mettet paerdevolck den vyant nagejaecht/doende het voet volck in diligentie volgẽ. Omtrent een vierendeel mijls bouen Tournhout/was een deel voet volcx van-

den vyant onder t'faveur van een bosch bewarende de passagie
over eē beke/daer vā de gront seer verre eñ moyelick was/voorde
ruyterie die niet dan een teffens deur rijdē mochtē/eñ evē moye-
lick eñ becommerlick voor tvoet volc die over een smalle plancke
ofte vlonder passerē mostē/welckē pas eñ voordeel de vyant ghe-
dwongē is geweest te verlatē van twee hondert musquettiers/tot
diē effecte by sijnder Ex cie. daer gesonden/onder t'gebiet vanden
Heere Veer eñ Niclaes vander Aa Lieutenant vande Guarde vā
sijne Ex cie. waerdeur zijne Ex cie. dē vyant vervolcht eñ omtrent
eē mijle weechs bovē Tournhout achterhaelt heeft in seker open
velt marcherēde by Regimentē omtrent hondert tredē verschey-
dē vandē anderē: Te wetē/het duytsche Regiment de voorste/van
Hachicourt de tweede/vā Barlotte de derde/eñ de Neapolitanen
de vierde die den hindertocht hadden. Aen heurl r. rechter zijde
marcheerde heur cavallerye verdeelt in drie hopē/eñ vañ slincker
sijde warē sy bedect van tvoorsz bosch/ wesende al heure bagagie
voor uytgesondē. Als nu sijne Ex cie. (Die mette helft vā tpaerde-
volc gedeelt in zes hoopē geblevē was achter aēdē steert) sach dat
de Grave vā Hohēloe mit de ander helft vāde Ruyterye insgelijcx
in zes hoopē verdeelt soo veele gevordert hadde/dat hy dē vyant
chargerē conde inde zijde soo hem belast was/so heeft zijne Ex cie.
dē voorsz Heer Veer/bijden welckē sich hielt de voorsz Heer Gou-
verneur Sidney/bevolen mit een partye van zijn Ruyterye indē
staert te slaen/blijvende zijne Ex cie. mette reste van t'paerdevolck
vast staende om henluydē t'ondersteunen eñ te ververschen indiē
zy affgekeert wierdē/soo dat ghenouch teffens ende op eenen tijt
de Grave van Hohenloe/metten welckē oock doende was de Gra-
ne vā Solms inder zijde/eñ d'ander twee Heerē voornoemt op dē
steert gechargeert eñ geslagē hebbē mit sulcke resolutie eñ gewelt
dat d'ordeninge vande vyāt gebrokē zijne Ruyterye op de vlucht
gebracht/ende voorts Ruyterē ende Knechtē/al verslagen eñ ge-
vangen zijn die hem seluen met loopen niet en hebben cōnen ber-
gen. Daer ist gebleeckē dat de spiessen niet houden en mochtē te-
gens de furie vande groote pistolē ofte Chinckroers diemē noēt
carrabijns/die de Ruijterye van zijnder Ex cie. in dese tocht voer-
dē in plaetse vā Lanciē/Opt velt zijn doot geblevē meer als twee
duysent

duysent soldatẽ/ende onder dẽ sekien de voorsz Graue van Varax heurlc. Generael/ende wel vier hondert gevangen/daer veele van commandemẽt onder zijn/ende tot een zeker teycken van eẽ Heerlijcke victorie eñ notable nederlage/heeft sijne Excie. daer van gebracht xxxvij. vendelen van tvoetvolc / ende een Cornette vande Ruijterye. In dit exploict van oorloge hebben sich seer lofflick eñ eerlijck gedragen tot merckelijcken dienst vanden Lande eñ sonderlinge goet genougen van zijnder Excie. de Welgeboozen Heerẽ de Graue van Hohenloe/de Graue van Solms/de Heere Gouverneur Sidney/eñ de Heere Francoys Veer/gelijc ooc Generaelic de Overstẽ/Ritmeesters/Capiteynen/Officieren eñ soldatẽ hẽ in desen wel ghequeten eñ haren goeden wille eñ resolutie tot der Landen eñ sijnder Excie. dienste bewesẽ hebbẽ: Maer voornemẽtlijck eñ bouen al heeft God de Heere almachtich hier inne kennelijck gemaect dat hy de gebeden van zijn volck verhoort/zijnder Excie. voornemen gezeegent/ende der selver ende andere Heerẽ eñ Crijchsluyden gemoet/wapenen/ende armen versterct heeft / tot lof eñ prijs van zijn heyligen naem/tot bescherminge vande gedreijchde Stedẽ quartieren eñ goede ingesetenẽ/eñ tot brekinge vãde ambitieuse tyrannighe eñ geweldige aenslagẽ der vyandẽ zijnder waerheyt/daer voor hy moet gedanct/gelooft/eñ geprezẽ zijn inder eewicheyt. Naer dese schone victorie vercregẽ mit weynich schade ofte verlies vã sijn volck quam zijne Excie. slapen tot Tournhout / daer hy sijn geschut mit eẽ deel van sijn volc gelatẽ/ hadde/eñ naer dat opt Casteel thiẽ ofte twaelf schootẽ waren geschooten/hebbẽ die van t'garnisoẽ t'zelue overgegevẽ by appointemẽt behoudẽ lijf eñ goet/welc appoinctemẽt hẽluydẽ getrouwelijck gehoudẽ is geweest/eñ van daer zijn alle tvolck van oorloge vertrockẽ elc na zijn garnisoẽ eñ zijne Excie. voorspoedich weder gecommen indẽ Hage dẽ achtsten dach naer dat hy daer upt ghetogen was. Hier upt macht voor gewis besloten werdẽ dat God de Heere wil segenen de voorsz verbintenissẽ tusschẽ hare Maten. van Vranckrijck eñ Engelandt mit dese Landen gemaect/inde welcke men verhoopt dat hẽ sullen begeven alle Christelicke Coningen/Vorsten/Princen eñ Republijckẽ/oock de Nederlantsche Provinciẽ leeden Stedẽ eñ ingesetenẽ onder de moetwillige Dominatie

minatie vande Spangaerdē suchtende/ dē welcken noch vry staet hen int generael ofte particulier mette Generale Staten te vereenigen/ ende alsoo inde selue loflijcke verbintenisse mede te wesē: eñ dat by goet vervolch van dese Heerlijcke victorie vande zijde van Vranckrijck/ Engelant eñ dese Landen/ haest een ghemeene geluckige uytcompste vander oorloge / diuersie ofte vervoeringe vandien int Coninckrijck van Spangien/ is te verhoopē/ tot ruste eñ verseeckertheyt vandē Coninckrijckē van Vranckrijc/ Engelāt/ Schotlant/ Denemarckē/ Zweedē/ eñ sonderlinge van Hooch ende neder Duytslant/ die generalijc bijde onversadelijcke Spaēsche ambitie bevochtē worden/ eñ alreede by opinie metter herten ingesloct eñ t'ondergebracht sijn. Dit is het eerste exploict vā deser zijde begonst nade voorsz nieuwe verbintenisse ende de vrucht vāde eerste maēt deses jaers xvᶜ. Sevenentnegentich/ Wy moeten God dē Heere bidden om de continuatie ofte vervolch van zijne genade ende zeegē voor de reste vā desen eñ nauolgende Jarē/ op dat alles mach gedijē tot zijns naems eere ende glorie/ eñ vorderinge vande gemeene Christelijcke saecke.

